

HARALAMB
ZINCA

**ultima noapte
de război,
prima zi de pace**

roman-document

PRO DOMO. Nu sunt istoric, ci doar un scriitor pe care-l pasionează istoria, cu precădere cea a ultimului război mondial. Din păcate, războiul reprezintă experiența mea fundamentală de viață. Mi-am purtat și eu tinerețea într-o uniformă militară, am zăcut prin gropi și tranșee, în mână nu cu un condei, ci cu o armă ce împrășca moartea; am văzut cu ochii mei, care nu dezbrăcaseră încă prea multe fete, cum bătrâna doamnă dănuțuia zi și noapte între fronturi, secerând fără milă; am săpat cu o lopată de infanterist morminte individuale, dar și gropi comune; am asaltat orașe mai mari și mai mici; am trecut noaptea, dormind în picioare, prin așezări cu case omenești prefăcute în cenușă, în care cărbunii mocneau incandescent, amintind de ochii zidarilor... Cenușă... bârne negre, îndoliate de flăcări... Am mărșăluit, obosit de război, pe drumuri desfundate, mi-au ieșit în cale lagăre de exterminare, cadavre vii zăcând în cărucioare trase de coloane de cadavre vii; moartea m-a căutat de multe ori, uneori prin adăposturi adânci, alteori la lumina soarelui, în clipe de acalmie a frontului, neizbutind să mă înhațe, ci doar să mă facă să sângerez.

Mai demult, sub impulsul amintirilor din acea epocă nefericită, izvorâte parcă din ascunse răni necicatrizate, am așternut pe hârtie următoarele cuvinte:

Zăceam într-o groapă. Ca într-un mormânt zăceam. Și mă apăsa un cer negru, clădit din bulgări de pământ. Și mă simțeam obosit ca un infanterist ajuns la frontiera dintre război și pace, dintre viață și moarte.

Deodată, un soldat rămas în afara gropii mele de transmisionist de linia întâi se apucă să înlăture, cu o frenezie sălbatică, bulgării de pământ pentru a mă redescoperi. „Băă! îmi strigă el, rânjind cu o fericire amestecată cu un licăr de demență. S-a terminat războiul! Gata, băă! Ieși de acolo!” Ca să-l cred, îmi întinse un bidon militar, fabricat cu acuratețe germană, și adăugă: „Bea, mă, și mulțumește-i lui Dumnezeu!”

Am băut. Când m-am trezit din somnul spirtului, pe pământ, într-adevăr, pogorâse pacea. Am prins a mă iscodi ca și cum mi-aș fi pierdut ființa și, pe neașteptate, după căutări îndelungi, aș fi regăsit-o. M-am așezat atunci cu mine însumi la umbra unui stejar mutilat de schije, încercând să-mi închipui multe, printre altele, și prima zi de pace pășind cu ramura de măslin pe meridianele lumii. Bineînțeles, n-am izbutit. Imaginația mi-era sleită ca trupul unei femei siluite. Fără voia mea, mi-a încolțit în suflet curiozitatea, pom otrăvit, rodind în toate anotimpurile anului întrebări chinuitoare. Nu o dată am pornit la drum lung, în căutarea unor răspunsuri, care, între timp, până să fi ajuns să le simt respirația, au devenit istorie, iar în anumite cazuri istorie secretă sau ultrasecretă...

PRIMA ZI DE RĂZBOI – 1 septembrie 1939, ora 4:45 (era într-o vineri). Așadar, conform calendarului, înmugurea... toamna. Trupele celui de-al Treilea Reich au invadat Polonia. Patruzeci și opt de ore mai târziu, Marea Britanie și Franța se declarau în stare de război cu Germania lui Hitler.

După o rezistență eroică de douăzeci și opt de zile, Polonia a capitulat, dispărând, din vrerea führerului, ca stat suveran și independent. În consecință, după această primă victorie-fulger a Wehrmachtului, ostilitățile s-au mutat din răsăritul Europei în apus, limitându-se la numai trei state aureolate cu titlul de „mari puteri“. Însă treptat, pe căi elucidate de istorici doar parțial, au mai intrat (sau au fost târâte) în acest joc al apocalipsului alte cincizeci și trei de țări, conflagrația devenind astfel mondială. Totuși, operațiunile militare, parte dintre ele devastatoare, s-au desfășurat pe teritoriul a numai patruzeci de țări din Europa, Africa și Asia. Statisticile indică fără echivoc că, dintre cele trei continente, Europa a suferit cele mai mari pierderi materiale și de vieți omenești. Nu e de mirare, cele două tabere beligerante au trimis pe câmpurile de bătălie ale bătrânului continent un potențial uman ce s-a ridicat la 110 milioane de luptători.

Din coaliția antifascistă au făcut parte peste cincizeci de state, dar la capătul războiului numai trei dintre ele – Marea Britanie, SUA și URSS – au devenit depositoryele marilor documente arhivistice ale ultimei conflagrații mondiale, instituind pentru unele dosare un regim de cercetare destinat să-i țină pe istorici la distanță. Arhivele britanice, de pildă, și nu numai ele¹, făgăduiesc cercetătorilor de astăzi că în anul 2035, când se vor sărbători nouăzeci de ani de la victoria asupra Germaniei fasciste, vor deschide seifurile cu

¹ Arhiva personală a lui Alexandru Cretzianu, ambasadorul României în Turcia între anii 1943 și 1946, depusă în SUA, va deveni accesibilă cercetătorului în anul 2020. (n.a.)

dosarele ce închid, între coperti, secrete majore ale originii catastrofei umane din anii 1939-1945. Până la acea dată, popoarele lumii trebuie să se limiteze la documentele, de multe ori incomplete, pe care arhivele le scot cu țârâita la lumină, călăuzindu-se după conjuncturi politice și militare sau după cerințele nesfârșitului război din umbră. Și doar fostul combatant, precum și urmașii săi au dreptul să știe ce cuprind arhivele pe care comandouri speciale, pregătite din timp, le-au ridicat cu tonele. Nu cumva ascund dovezi privind vinovăția directă a unor lideri politici ai vremii, care n-au ezitat să inițieze, pe căi obscure, diferite manevre pentru a transforma un război local într-unul mondial, cu scopul de a salva, poate, de la pierzanie ființa propriei lor națiuni, sacrificând vremelnice state și popoare mai mici?

În această ordine de idei, îndrăznim să ne exprimăm opinia că până și cele mai prestigioase istorii ale celui de-al Doilea Război Mondial, semnate de autori de o mare probitate profesională, nu ne pun întotdeauna în fața unui adevăr complet. Drept care, în anumite cazuri – multe dintre ele delicate –, ipotezele rezultate din documentări disparate și chiar incomplete, ca și din conexiuni competente și inteligente te pot apropia mai mult de acel adevăr istoric bine ferecat în seifuri de arhive decât unele scrieri bazate pe documente din „surse foarte sigure“. Și cum prezenta carte o dedicăm împlinirii a patruzeci de ani de la victoria Națiunilor Unite împotriva celui de-al Treilea Reich, ni se pare firesc a semnala spre exemplificare câteva enigme ale istoriei ultimului război mondial:

- Hitler a debutat în viața politică a Germaniei, apoi în arena mondială cu un program clar, scris la începutul

deceniului al treilea, în detenție, pe sute de pagini și publicat într-un volum intitulat *Mein Kampf*, iar în 1933, când a cucerit puterea sau a fost instalat la putere, a făcut de îndată dovada că este hotărât să traducă în fapt acest program. Cum se explică deci faptul că o mare putere, precum Marea Britanie, stat cu o gândire politică formată la scară intercontinentală, deținând cel mai experimentat aparat de spionaj din lume, cu întinse rețele de agenți și colaboratori recrutați din cele mai variate straturi sociale – de la portari de hoteluri sau șefi de gară până la ziariști și miniștri –, s-a lăsat surprinsă de impetuzitatea și agresivitatea fűhrerului, ieșite încă din *Mein Kampf*?

În 1935, guvernul noului Reich nazist, sfidând tratate în vigoare, a adoptat răsunătoarea hotărâre cu privire la introducerea serviciului militar obligatoriu și crearea unei armate de o jumătate de milion de oameni. Europa lua cunoștință cu o decizie inițiată de Hitler la... lumina zilei. Iar Angliei, imperiu biruitor în Primul Război Mondial, pentru a adopta o lege identică, i-au fost necesari patru ani. Ani ce au însemnat pentru Hitler anexarea bazinului carbonifer Saar, al Austriei, invadarea Cehoslovaciei, atacarea Poloniei. Politica numită a „conciliatorilor“, dată drept singura explicație majoră pentru tot ceea ce s-a petrecut mai dramatic în Europa deceniului al patrulea, o găsim simplistă, inacceptabilă pentru o istorie scrisă cu literele adevărului.

● Să trecem la o altă enigmă. Operațiunea „Pește“², elaborată și aplicată magistral de Churchill și

² Operațiunea de evacuare a aurului și valorilor britanice, a depozitelor Băncii Angliei, în Canada (*n.a.*)

colaboratorii săi, reprezintă cea mai elocventă dovadă că în anul 1940 Marea Britanie se aștepta să fie invadată de trupele hitleriste. Într-adevăr, Hitler, după cucerirea Norvegiei, Danemarcei, Olandei, Belgiei, Franței, își concentrase forțele formidabilei sale mașini de război la Canalul Mânecii. Toate statisticile vremii demonstrau superioritatea zdrobitoare a Wehrmachtului, în timp ce englezul de rând, chemat sub arme de proaspăta lege a serviciului militar, abia acum învăța să tragă cu pușca... Churchill în persoană își exprima pesimismul, întrevăzând victoria planului hitlerist „Leul de Mare“ de invadare a insulei. Totuși, în ciuda raportului de forțe net favorabil Germaniei, debarcarea n-a mai avut loc. Pe neașteptate, trupele Wehrmachtului au fost dispersate în Balcani, apoi întoarse spre Răsărit, ocupând un front de mii de kilometri, de la Marea Nordului până la Marea Neagră.

Ce anume l-a determinat pe comandantul suprem al Wehrmachtului să renunțe la un front de câteva sute de kilometri pentru un altul de mii de kilometri și la un vrăjmaș care, în forul său intim, se recunoștea vremelnice înfrânt, și să opteze pentru un viitor adversar al cărui potențial economic, militar și moral îl cunoștea vag și superficial?

Istoricii din Vest, ca și cei din Est s-au ocupat și se mai ocupă și astăzi de acest capitol obscur, soldat cu îndepărtarea forțelor hitleriste de la Canalul Mânecii, care a jucat un rol în trecerea omenirii de la un război oarecum local la unul mondial. S-au acumulat multe explicații militare, însă toate la un loc, fără voia celor ce ni le servesc, au darul de a ascunde parcă și mai bine tainice tratative diplomatice, iscusite manevre politice

de culise, în care trebuie să se fi angajat mesageri ai „Leului de Mare“ cu mesageri ai „Leului britanic“. Oricum, documentele existente ne dezvăluie dorința – mărturisită de Hitler nu o dată – de a avea în Anglia un partener pe măsură în supremația mondială. Să fi făgăduit ceva solii „Leului britanic“ solilor „Leului de Mare“, în schimbul întoarcerii mașinii de război hitleriste cu fața spre estul și sud-estul Europei, iar apoi să-și fi uitat promisiunile?

• Trecem la o a treia enigmă. Dintre toți marii criminali de război, doar Rudolf Hess³ a fost lăsat de către Tribunalul de la Nürnberg să-și ispășească pedeapsa trăind. Celebrul deținut al închisorii din Spandau a trecut de nouăzeci de ani. Are o „locuință“ confortabilă, cu televizor în culori. Se plimbă, citește... Îi este însă interzis să primească vizite în afara unor membri ai familiei. Într-o bună dimineață, desigur, nu va mai răspunde la apelul gardianului. Se va fi stins atunci din viață unul dintre șefii naziști care au întreprins poate cea mai spectaculoasă tentativă de a apropia printr-un proiect de pace îmbătrânitul Imperiu Britanic de tânărul imperiu al Germaniei. Ne întrebăm și astăzi: a fost, oare, Hess un mesager al propriei sale persoane? Oare Hitler să nu fi știut nimic? Încă din primele zile ale dispariției sale, diplomația hitleristă, mai târziu și cea britanică l-au declarat pe cutezătorul aviator Hess drept un dezechilibrat mintal. Într-adevăr, la Nürnberg,

³ În cartea *Enigmele dezlegate ale celui de-al Treilea Reich*, istoricul Lev Bezîmenski consideră cazul Hess clarificat. În ce ne privește, ne menținem opinia: până la adevăr mai e o cale lungă și, mai ales, întortocheată și plină de „obstacole arhivistice“. (n.a.)

pe banca acuzaților, asistența a putut vedea, după o captivitate de cinci ani în Anglia, un om bolnav... Iar între cel suferind și certificatele sale medicale era o concordanță deplină. De unde însă, din ce documente medicale din trecut rezultă că Hess a fost un dezechilibrat mintal și înainte de a decola spre coasta Scoției? Din niciunul... Doar din declarații.

În schimb, acțiunea sa aeriană – cea diplomatică continuând să rămână învăluită în mister – poate fi apreciată ca aparținând unui bărbat sănătos, cu mintea lucidă și cu nervi de oțel, capabil să se pregătească pentru un zbor pe cât de temerar, pe atât de unic ca țel. Timp de patru luni, Hess s-a pregătit sistematic pentru marea sa aventură, și nu în „camera cu jucării“ a fiului său, ci pe un aerodrom real. S-a antrenat nu pe un aparat de zbor oarecare, ci pe un Me-110, la ora aceea cel mai modern avion militar de vânătoare din lume. Surse hitleriste au susținut multă vreme că Hess și-ar fi desfășurat antrenamentele în mare taină și acest „fapt divers“ ar fi scăpat organelor de informații și contrainformații ale SD-ului condus de Schellenberg. Avem de-a face cu o explicație care nu rezistă unei analize logice. Aerodromul din Augsburg – locul de antrenament al lui Hess – nu era nicidecum unul particular, ci aparținea aviației hitleriste; avea deci un comandant în subordinea căruia se numărau piloți, ingineri, mecanici. Toți aceștia, cu sau fără voia lor, erau la curent cu pasiunea de pilot de încercare a omului nr. 2 din partidul nazist. Nu puteai decola cu un Me-110 fără aportul mecanicului; nu puteai veni la aterizare fără a comunica, în prealabil, prin radio cu turnul de comandă... mai ales în zborurile de noapte, în condițiile de camuflaj. În